

JENS LAPIDUS

IŠNYKTI STOKHOLME

Pagaliau – įspūdingas europietiškas detektyvas, kuris gali konkuruoti su Stiego Larssono knygomis. Visiškai nepažįstamas, šurpiaai atkurtas realus kriminalinis pasaulis – tai nepaprastai jaudinantis romanas.

- James Ellroy

OBUOLYS

JENS LAPIDUS

IŠNYKTI STOKHOLME

Romanas

Iš švedų kalbos vertė
MARIJA RAKICKAJA

Vermdė

Tonis ne itin mėgo savo darbą, tiesiog pakentė. Iš tikrųjų jis svajojo tapti policininku, bet įstoti į akademiją jam nepavyko du kartus. Per klaidą. Jo regėjimas ir klausa buvo neprikaištingi, jis be problemų išlaikė fizinio pasirengimo testą. Vilkti aštuoniasdešimties kilogramų lėlę priėmimo linoleumo grindimis jam buvo vieni juokai. Jokiomis sunkiomis ligomis irgi nesirgo, turėjo gerus pažymius ir nebuvo teistas. Netgi nebuvo bandęs narkotikų, nors daugelis jo vyresniųjų klasių ir gimnazijos draugų teigė, kad uostyti net smagiau, nei „kabinti katytes“.

Viską sušiko psichologiniai testai. Mat komisija pareiškė, esą yra rizikos, kad jis nepakankamai prisidės prie kolektyvinio darbo, kad nemato savęs kaip visumos dalies. Teigė, kad jo negalima laikyti komandos žaidėju. Paskambinus į atrankų skyrių, jam teko šnekėti su kažkokia papūga, kuri vis citavo tą patį šūdą, kartodama sprendimo žodžius. Tonis niurzgė, mygo. Galiausiai jis rėžė:

– Jei neišgirsiu normalios priežasties, susprogdinsiu jus velniop.

Galiausiai moteris iš atrankų pareiškė:

– Be to, ką jau pasakiau, galiu pridurti, kad atrodo turįs rimtų bendravimo problemų.

Tai buvo tikrų tikriausia nesąmonė. Tonis pusę savo gyvenimo užsiėmė komandiniu sportu, kol neatrado imtynių. Aišku, kad jis galėjo būti komandos dalimi, dirbti grupėje. Tik tos prakeiktos bobos-psichologės kažkodėl nenorėjo, kad jis įstotų į policijos akademiją. Jos nenorėjo matyti jo, padedančio kitiems. Jam tik beliko spėlioti kodėl.

Dangus šviesėjo, bet supantis jį miškas vis dar buvo tamsus. Važiavo gerokai per greitai, bet vadovai paprastai skatindavo greičio viršijimą, bent jau naktimis, nors oficialiai niekada to nepripažintų. „Mes negalime tinginiauti keliuose, – sakydavo jie. – Turime būti dispečerinėje arba pas klientus, kur esame naudingi. Be to, žmonės vertina, kad atvykstame operatyviai, nors esame tik uniformuoti prižiūrėtojai.“

Tonis nekentė šio pavadinimo – uniformuotas prižiūrėtojas. Koks jis prižiūrėtojas, juk kovoja su piktadariais, visai kaip policininkas, kuriuo vieną dieną ketino tapti. Signalizacijos pranešimas atėjo prieš daugmaž penkiolika minučių, iš namo miške netoli Engsviko, šiaurinėje Vermdės salos dalyje – jį sukėlė dingusi elektra, kuri po kelių minučių vėl atsirado. Kelyje nebuvo kitų automobilių ir, pasak Robino, vieno iš kolegų, šioje atkarpoje greičio matavimo kameros išjungtos. Be to, Tonis buvo čia važiavęs daug kartų, o ir GPS nenuvildavo.

Prie vieno namo, nemažindamas greičio, jis nusuko siauresniu keliu į dešinę. Čia važiavo pirmą kartą, bet rizika sutikti kitą automobilį praktiškai buvo artima nuliui. Pagal žemėlapi, šioje atkarpoje iš esmės nebuvo jokių pastatų.

Iki namo liko tik keturi šimtai metrų. Iš vienos kelio pusės tamsia siena stūksojo miškas. Jis pastebėjo kažką kiek toliau prie kelkraščio už didelio krūmo. Atrodė, kad dešinėje buvo automobilis – nuvažiavęs nuo kelio. Gal reikėtų sustoti ir pažiūrėti, ar nieko neatsitiko? Nors ne, pagal klientams suteiktą garantiją, būtina patikrinti signalizaciją per dvidešimt penkias minutes, nepriklausomai nuo oro ir atstumo.

Jam įsukant į kiemą sugirgždėjo žvyras. Raudonai dažytas medis namas su baltais dryžiais priminė futbolo mokyklą, kurią lankė

vaikystėje. Penkerius metus iš eilės pirmas dvi vasaros atostogų savaites jiedu su broliu važiuodavo į Vedės salą šiaurinėje salyno dalyje, žaisdavo futbolą ir miegodavo raudonuose mediniuose nameliuose. Jie buvo iš Fisksetros rajono, ir tėvai nelabai norėjo kur nors iš ten judėti. Iš tikrųjų tai buvo dar viena priežastis, dėl kurios jis neprieštaravo dirbti Vermdėje – kai po pavojaus signalų, kurių devyniasdešimt procentų būdavo netikri, reikėdavo tikrinti nuo įsilaužimo apsaugotus namus, jį apimdavo tas pats geras jausmas kaip per futbolo vasaras.

Kiek atokiau buvo pastogė automobiliui, bet jokios mašinos ten nesimatė.

Sirenos nesigirdėjo. Tonis pamanė, kad savininkas, kaip dažniausiai būdavo, ją išjungė. Niekas neatsiliepė į kontrolinį skambutį iš dispečerinės, bet tai irgi nebuvo neįprasta. Tokius pranešimus paprastai sukeldavo dingusi elektra, jeigu taip nutikdavo vidury nakties, klientai paprastai tiesiog eidavo toliau miegoti.

Bet kažkodėl čia buvo pernelyg tylu, per ramu. Tarsi viskas sulaukė kvapą ir laukė, kol jis pasirodys. Tonis pajuto kažką negero. Išsiėmė mobilųjį telefoną ir dar kartą surinko kliento numerį. Skambutį sujungė, bet niekas neatsiliepė.

Lauko durys buvo nudažytos geltonai, viršuje – mažas langelis. Atrodė, kad viduje tamsu. Tonis ilgai spaudė skambutį ir klausėsi švelnaus signalo garso.

Verandoje stovėjo ilgaaulių batų pora, ant kėdės matėsi pora pagalvėlių, greičiausiai skirtų valčiai arba lauko baldams – orai kaip tik buvo pagerėję.

Niekas neatidarė – vėl paspaudė skambutį. Šį kartą laikė jį išpaudęs dar ilgiau.

Žinojo, ką reikia daryti tokiose situacijose: SP, atlikti standartinę procedūrą: pastato išorės apžiūra, būdingų aplinkybių identifikavimas, dokumentacija. Raportas dispečerinei.

Įtartini automobiliai, įsilaužimo įrankiai, išmesti į drėgną žolę, pažeista elektros skydinė. Išlaužtos durys, purvini pėdsakai verandoje, išdaužti langai.

Štai ko jam reikia ieškoti.

Jo žvilgsnis užkliuvo už įprastos netikro pavojaus signalo priežasties – vienas iš pirmo aukšto langų buvo praviras. Taip nutikdavo dažnai, klientas pamiršdavo uždaryti langą ir kildavo skersvėjis. Tik šį kartą signalizacija suveikė dėl dingusios elektros, o ne dėl atidaryto lango.

Tonis priėjo prie lango. Žolė buvo gan aukšta, jo kerziniai batai sušlapo, bet tai buvo nesvarbu, jie daug ką atlaikydavo. Kambarys už lango buvo tamsus.

Pasistiebęs pamatė, kad abiejose dvigubo stiklo lango dalyse išpjauta apskrita anga. Klasikinė, bet sudėtinga įsilaužimo technika, kurią prieš tai Tonis buvo matęs tik du kartus. Greičiausiai buvo naudojamas siurbtukas, aplink kurį pjauta peiliu stiklui, kad paskui būtų galima lengvai išimti apskritimo formos gabaliukus, įkišti ranką ir atkabinti lango kabliuką.

Akivaizdu, kad tai nebuvo netikras aliarmas. Signalizacija greičiausiai suveikė todėl, kad bandyta nutraukti elektros srovę ir išjungti name įrengtus jutiklis, bet šis klientas turėjo vadinamąją sabotazo apsaugą. Būtent tokia ir buvo jos veikimo esmė. Tonis pajuto, kaip dažnėja pulsas.

Jis pasitraukė kelis metrus nuo namo, dar kartą paskambino į dispečerinę ir papasakojo, ką aptiko – kalba neabejotinai ėjo apie įsilaužimą.

– Vykdomas ar užbaigtas? – paklausė Robinas, kuris tą naktį būdėjo dispečerinėje.

– Nežinau. Gali būti, kad kažkas vis dar darbuojasi viduje.

– Aišku. O klientas namie?

– Neįsivaizduoju, niekas neatsiliepė, nors aš skambinėjau kaip visiškas maniakas.

Tonis įsikišo telefoną į ginklo dėklą ir apėjo aplink namą, link laukujų durų.

Jie gaudavo vis daugiau pranešimų apie įsilaužimus, nors iš tikrųjų žmonės būdavo namuose. Dažniausiai nusikaltėliai įsibraudavo pro antrą aukštą, nes dauguma ten neturėdavo jutiklių. Klastingi, gudrūs parazitai. Vargšai klientai to nenusipelnė.

Tonis nusprendė padaryti galą šitam mėšlui, jei ten kas nors dar vyko.

Jis dar kartą apžiūrėjo lauko duris. Šįkart jis suėmė už rankenos – paaiškėjo, kad durys atrakintos.

Įžengė į namą.

Praverus duris, suplazdėjo ant drabužių pakabos mažame prieškambaryje sukabinti vyriški ar moteriški paltai bei pakvipo senu medžiu ir židiniu.

Tonis apgraibomis susirado žibintuvėlį. Apšvietė kažką stambaus, gulinčio ant grindų – kažką panašaus į maišą.

Dešinėje kilo laiptai į antrą aukštą. Priekyje matėsi virtuvė.

Jis išsitraukė teleskopinę lazda ir laikė iškėlęs ją rankoje. Juodas grūdintas plienas, ilgiausias modelis – šešiasdešimt penkių centimetrų. Per pratybas jie dažnai treniruodavosi su lazdomis, ruošdamiesi ir gynybai, ir puolimui. Tarnyboje jam niekada neprireikė iš tikrųjų jos panaudoti, bet kelis kartus teko išsitraukti, kai turėjo reikalų su narkomanais, bandančiais išnešti namų kino sistemą ar išgerti visą

vargšų vilų savininkų alkoholi. „Kad ir kaip ten būtų – kada nors turi būti pirmas kartas“, – pagalvojo Tonis.

Žengė žingsnį į priekį. Pasigirdo sudužusio stiklo traškesys. Jis pasilenkė ir pašvietė – ant prieškambario grindų mėtėsi smulkios stiklo šukės.

Virtuvė atrodė tvarkinga. Vėl matėsi pravertas langas, šįkart iš valgomojo. Ant sienos kabėjo didelis, apvalus laikrodys. Rodė po keturių penkiolika.

Išplanavimas atviras, dešinėje pusėje – svetainė. Baldų nedaug. Fotelis. Žurnalinis staliukas.

Už staliuko kažkas gulėjo.

Jis priėjo arčiau.

Tai buvo kūnas.

Tonis pašvietė.

Kraupiausias kada nors jo matytas vaizdas.

Jis pajuto, kad kūną kaip elektra purto kylantis vėmulys.

Žmogaus galva. Veido nelikę – kažkieno šūvis sudarkė šio žmogaus kaukolę.

Tonio vėmalai ištiško ant kilimo.

Jis pažiūrėjo į grindis.

Visur kraujas.

Tonis rėkė ir verkė į telefoną.

– Nusiramink, negirdžiu, ką sakai, – Robinas bandė susikalbėti.

– Sušikta žmogžudystė, skerdynės. Esu tikras, jis nekvėpuoja. Siųsk policiją, greitąją, tai nesveikiausia, ką esu matęs.

– Ar ten yra dar kas nors?

Tonis apsižiūrėjo. Tą mintį jis buvo nuslopinęs. Tas, kas tai padarė, galėtų vis dar būti čia.

- Aš nieko nematau, ar apieškoti namą?
- Dėl šito spręsk pats. Ar lauke matei ką nors keisto?
- Ne, iš tikrųjų nieko.
- O ką nors keisto pakeliui į namą?

Jis vėl nubėgo į verandą. Buvo beveik pamiršęs, bet Robino klausimas jam priminė.

- Ką darai, Toni? Kas vyksta?
- „Kiek toliau, išilgai kelio“, – prisiminė jis.

– Velnias, Robinai, važiuodamas į priekį griovyje mačiau automobilį.

Jis ėmė palengva bėgti.

– Aš paskambinsiu policijai, bet laikyk telefoną šalia, – pasakė Robinas, ir Tonis išgirdo, kaip jis kita linija pradėjo kalbėti su 112.

Lauke, gryname ore pasijuto geriau. Bandė atsiriboti nuo to, ką pamatė name, tuo pasirūpins tikra policija. Dabar džiaugėsi, kad nebuvo vienas iš jų.

Uniformuotas prižiūrėtojas.

Blankioje ryto šviesoje atrodė, kad tamsiai mėlynas automobilis tuoj prasmegs į žemę prie pat krūmo. Pakėlęs krūmo šakas, jis pamatė, kad pusė priekio buvo įlenkta. Automobilis turėjo slysti grioviu mažiausiai penkiolika metrų.

Tonis pastebėjo ratų išraustą žemę. Tamsios eglės fone. Krūmai neleido gerai įžiūrėti, ar automobilis smarkiai apdaužytas, kai jis anksčiau pravažiavo pro šalį.

Jis priėjo. Vėl su lazda rankoje.

Atrodė, kad iš po kapoto kyla dūmai, o gal tai tik rūkas, sklاندantis žibintuvėlio šviesoje.

Tonis slystelėjo ant purvo ir nenorėdamas prarasti pusiausvyros įsikibo plonos žolės.

Tai buvo „Volvo“, „V60“.

Bandė įžiūrėti, ar kas nors sėdi viduje, bet buvo sunku.

Atsistojęs šalia automobilio, pažiūrėjo į vidų iš šono. Tada pamatė. Vairuotojo vietoje sėdėjo palinkęs į priekį žmogus.

– Sveiki?

Žmogus nejudėjo.

Priekinis stiklas buvo įlinkęs ir dėl tūkstančių įskilimų priminė suaižėjusį ledą, bet nesudužo.

Tonis pasilenkė į priekį ir atidarė vairuotojo dureles. Oro pagalvė išsiskleidusi.

Panašu, kad tai jaunas vyras, gal dvidešimties metų, šviesių plaukų.

Išsileidusi oro pagalvė atrodė kaip baltas plastikinis maišas, užmestas ant vairo.

Be sąmonės arba miręs.

Tonis lazdos galu pajudino vyro ranką.

Jokios reakcijos.

I dalis

Gegužė

1

Ėsti šūdą.

Nikolui labai ilgai teko taikstyti su mėšlu.

Jis čia sėdi jau metus.

Bet tuoj viskas baigsis. Rytoj – paskutinė diena. Šlovė Dievui – jis buvo beveik pasiruošęs eiti į bažnyčią kartu su seneliu Bojanu.

Jam dabar devyniolika. Švedija – tikra bepročių šalis – čia tave gali įkišti į globos namus, nors esi pilnametis. Bet tai buvo jo motinėls kaltė. Linda – nuolat zyzianti mamytė. Ji grasino, kad išmes jį, nutrauks ryšius. Ir dar blogiau: grasino Tedžiu. Iš tikrųjų, tik paskutinis grasinimas ir palietė Nikolą – rizika, kad Tedis per daug nusivils. Jis mylėjo Tedį labiau už šviežiausią tabako porciją parduotuvėje, labiau už visą pasaulio „žolę“, kartais net labiau už savo *bičelius*. Vyrukus, su kuriais užaugo, savo brolius.

Tedis – jo dėdė.

Tedis – jo idealas. Ikona. Etalonas. Jis pažinojo tik vieną žmogų, kurį galėjo palyginti su Tedžiu – Isaką.

To vis tiek nepakako. Ginčų ir jaunimo viešųjų darbų valandų susikaupė per daug. Baudos pasidarė per didelės. Socialinių burbėjimas per garsus. Linda pageidavo, kad juo pasirūpintų. Ji *norėjo*, kad jį uždarytų į globos namus be narkotikų, be pasilinksminimų, visiškai be mergų.

Taigi būtent ten jis ir praleido paskutinius metus. Spilėšbudoje – priverstinės jaunimo globos namuose.

Globa skiriama, kai jaunas asmuo, vartodamas priklausomybę sukėliantį medžiagą, užsiimdamas nusikalstama veikla arba kitaip socialiai destruktiviai elgdamasis, kelia rimtą riziką savo sveikatai arba socialiniam gyvenimui.

Velniop globos namus – jis spoksojo į šią pastraipą jau milijonus kartų.

Ji vis vien išliko bevertė.

Kas antrą minutę ta pati mintis sukosi galvoje. Kaip uždrožtas kokio nors pavargusio *house* muzikos didžėjaus hitas. Atsikartojantis priedainis: prakeikta mama. Prakeikta mama. Prakeikta mama.

„Aš bandžiau viską padaryti dėl tavęs, Nikolai, – nuolat vapėdavo ji, kai jį trumpam išleisdavo namo. – Galbūt viskas būtų buvę kitaip, jei tėvas būtų buvęs šalia.“

„Aš juk turėjau Tedį.“

Mama tada pakratė galvą: „Manai? Tavo dėdė sėdėjo aštuonerius iš paskutinių dešimties metų. Ar tai buvimas šalia?“

Nikolas kiūtojo klasės gale. Kaip visada. Jis ėdė š-ū-d-ą. Jie tikrai bandė jį sužlugdyti.

Kartais priedainyje išlįsdavo nauja frazė: prakeikta Sandra. Prakeikta Sandra. Prakeikta kalė – Sandra.

Sandra buvo jo vadinamoji kurso asistentė. Ji pliaukšdavo neušičiaupdama apie darbo paieškas. Turi mokėti gerai save pristatyti, parašyti motyvacinį laišką, švariai išlaižyti užpakalį. Nikolui buvo sunku suprasti visų tų šnekų prasmę – jis pasirinko profesinę programą būtent dėl to, kad nenorėjo užsiimti nesąmonėmis. Be to, neplanavo gyventi nuo devynių iki penkių ir net neketino dirbti legaliai. Buvo žymiai greitesnių būdų praturtėti. Tai jis žinojo iš savo patirties. Darbeliai, kuriuos atlikdavo Jusufui, buvo iškart apmokami.

Maža pokalbių grupė – tik Nikolas ir dar penki *čiuvai* – kartą per savaitę. Likusį laiką buvo tikimasi, kad jis pasirodys Okešbergoje, kur jam buvo suradę praktiką – elektronikos taisykloje „Džordžas Samuelsas“. Jis nebuvo asmeniškai nusistatęs prieš Džordžą, tiesiog sunku buvo prisiversti.

Anot Spilešbudos vadovų ir jo motinos, kelios valandos su grupe ir praktika jam buvo akivaizdžiai naudinga. „Tai gerina tavo gebėjimą susikoncentruoti. Gal tu ir neišlaikysi švedų, tačiau mokėsi padoriai skaityti, o tai išties gerai.“ Jie nusišnekėdavo labiau nei girtuokliai ant Ronos parko suoliukų.

Aišku, jis mokėjo skaityti. Jo senelis buvo didžiausias knygomanas – skaitymo genijus iš Belgrado. Kai Nikolui buvo šešeri, išmokė jį literatūrinio žodžio magijos: sėdėjo prie lovos ir žarstė senus gerus veikalus. „Lobių sala“, „20 000 mylių po vandeniu“, „Paslaptingoji sala“.

Nikolas norėjo išvengti radarų, plaukti kaip nafta vandeniu. Jis norėjo būti kaip šešėlis, gyventi taip, kaip jam patiko. Neįkalintas klasėje. Nekontroliuojamas kelių šlykščiomis raidėmis pavadintų institucijų.

Bet, kaip jau pasakya – greitai ateis tas metas. Jo dvylika mėnesių nykioje nuobodybės šiknaskylėje artėjo į pabaigą.

Gyvenimas turėjo vėl atgauti prasmę.

Gyvenimas turėjo tapti Gyvenimu – ir kažkas jau prasidėjo. Jie žinojo, kad jis pakeliui. Jusufas susisieikė ir paklausė, ar Nikolas nenorėtų po kelių dienų prisidėti prie vieno reikalo.

Apsauginio darbas. Ne kažkoks menkas padėjėjo darbelis. Tikras darbas. Paskirtas posėdis. Nuosavas teismas. Teismo procesas tarp kovojančių Sioderteljės grupuočių.

Ir Isakas bus teisėju. Jis pats išspręs bylą, o ne sistema, kuri nusprendė užrakinti Niką čia.

Isakas. Laiptelis į viršų.

Vis tik Nikolas dar nepasakė „taip“.

Stokholmo policijos departamentas
Matso Emanuelsono apklausa, 2010 m. gruodžio 10 d.
Tardytojas: Joakimas Sundenas
Vieta: Kronobergo areštinė
Laikas: 14.05–14.11

APKLAUSA

Apklauskos kopija

J. S.: Apklausa bus įrašoma.

M.: Aišku.

J. S.: Mes esame apklauskos kameroje Kronobergo areštinėje, šian-
dien yra 2010 metų gruodžio 10 diena. Su manimi yra įtaria-
masis Matsas Emanuelsonas, 44 metų. Teisingai?

M.: Taip.

J. S.: Ir jūs sutinkate, kad ši apklausa būtų vykdoma be advokato?

M.: Hmm, ką tai reiškia?

J. S.: Jokių keistenybių... Jūs daug greičiau iš čia išeisite, jei mums
nereikės kreiptis į apylinkės teismą, kad surastų jums advoka-
tą, kuris turės čionai atvykti. Jei gausite advokatą, negaliu pa-
žadėti, kad jūsų apklausa įvyks šiandien ar rytoj. Tiesiog jums
teks sėdėti čia ir laukti.

M.: Bet... sėdėjimas užrakintam man kelia paniką. Vieną kartą bu-
vau pagrobtas, ar žinojote?

J. S.: Ne, šito nežinojau. Kas atsitiko?

M.: Asmens pagrobimas, jie užkalė mane dėžėje. Tai nutiko maž-
daug prieš penkerius metus. Tokių dalykų nepakeliu... Dėl
klaustrofobijos esu kreipęsis į psichologą, man reikia išeiti iš
čia kuo greičiau.

J. S.: Na, tada manau, kad mus bet koku atveju geriau pradėti be
advokato. Jei pajusite, kad norite nutraukti apklausą, sustosime.

M.: Taip, taip ir reikia daryti. Man reikia dingti iš šios vietos.

J. S.: Tuomet noriu pradėti, pateikdamas įtarimus. Taigi, jūs esate
įtariamasis bendradarbiavimu vykdant su narkotikais susijusią

nusikalstamą veiką užvakar senamiestyje, kartu ir bendru sutarimu su Sebastianu Petrovičiumi arba Sebe, kaip, mūsų nuomone, jis vadinamas, apdorojant nenustatytą kiekį narkotikų. Suprantate?

M.: Su narkotikais susijusi veika?

J. S.: Taip, tokie pareikšti įtarimai.

M.: Ar jūs tikras?

J. S.: Visiškai tikras. Ar neturėčiau toks būti?

M.: Ar yra kitų įtariamųjų?

J. S.: Šiuo metu negaliu atskleisti. Tačiau noriu išgirsti jūsų poziciją dėl jums pareikštų įtarimų.

M.: Neturiu su tuo nieko bendra.

J. S.: Taigi, neigiate kaltę?

M.: Taip, žinoma.

J. S.: Tuomet turiu užduoti keletą klausimų.

M.: Gerai.

J. S.: Ką jūs veikėte senamiestyje?

M.: Nieko ypatingo, tiesiog buvau ten.

J. S.: Ar pažįstate Sebastianą Petrovičių?

M.: Be komentarų.

J. S.: Ar žinote, kas jis toks?

M.: Be komentarų. Ar jis suimtas?

J. S.: Susilaikote nuo atsakymų apie pažintį, bet domitės, ar tas asmuo yra suimtas?

M.: Taip.

J. S.: Jei tektų jį suimti, informacija taptų vieša, todėl galiu jus informuoti, kad jis nėra sulaikytas, jis laisvėje. Bet turiu jums daugiau klausimų.

M.: Aha.

J. S.: Ar „Range Rover“, kurio valstybinis numeris yra MGF 445, priklauso jums?

M.: Be komentarų.

J. S.: Ar žinote, su kuo Sebė susitiko senamiestyje?

M.: Be komentarų.

J. S.: Ar žinote, kokių jis turėjo reikalų?

M.: Be komentarų.

J. S.: Nieko nenorite komentuoti?

M.: Ne, iš tikrųjų, ne. Kaip jau sakiau, neturiu su tuo nieko bendra. Nežinau, kodėl čia sėdžiu. Man tiesiog reikia išeiti, mano galva sprogs...

J. S.: Jūs esate susijęs su užvakar įvykusi incidentu.

M.: Nieko nežinau. Tai ne mano reikalas, nusikaltimai, susiję su narkotikais...

J. S.: Suprantu jus. Aš irgi, jei atvirai, nustebeš. Tuomet galbūt mums reikėtų pasielgti kitaip. Palaukite. Išjungsiu magnetofoną, kad galėtume padaryti pertraukėlę.

Apklausa baigta 14.11.

1 PROTOKOLAS

Pokalbio stenograma

J. S.: Magnetofonas išjungtas, dabar tai nebėra formali apklausa. Aš vadinu tai pokalbiu. Viskas lieka tik tarp mūsų.

M.: Ką tai reiškia?

J. S.: Tai reiškia, kad galime laisviau išsakyti savo mintis. Niekam apie tai nepranešiu, jei nenorėsite. Būsiu su jumis atviras, Mat-sai, šį tą apie jus išsiaiškinau. Turite du vaikus, visiškai įprastą darbą ir iš tiesų prieš keletą metų buvote pagrobtas – turėjo būti baisu. Jums nereikėtų sėdėti tokioje vietoje.

M.: Ar negalite tiesiog manęs paleisti? Aš čia jau beveik dvi dienas sėdžiu. Patyriau per daug streso. Per daug mėšlo mačiau. Būkit geras, prašau jūsų. Tikrai blogai jaučiuosi.

J. S.: Bet jūs turite suprasti, kad kalba eina apie nusikaltimą, susijusį su narkotikais. Šiame tyrime esame taikę slaptas priverstines priemones, ne prieš jus, bet prieš kitus asmenis.

M.: Ką turite omeny?

- J. S.: Slaptas patalpų ir telefono pokalbių klausymasis, sekimas. Turime tvirtų įrodymų. Būsime už tai nuteistas, galiu užtikrintai pasakyti. Gausite mažiausiai dešimt metų. Tačiau nemanau, kad kalėjimas – tinkama jums vieta.
- M.: Taigi... (verksmo garsai)... Aš negaliu čia sėdėti... tai tęsiasi keletą metų.
- J. S.: Iš pradžių keletą metų praleisite Kumloje, griežčiausioje Švedijos įkalinimo įstaigoje, juk ir pats suprantate, kas ten nutinka tokiems kaip jūs, jautruoliams ten nelinksma...
- M.: Bet... bet... (neaiškiai).
- J. S.: Suprantu. Nelengva susitaikyti. Palaukite, atnešiu servetėlių.
- M.: (kažką nerišliai sako).
- J. S.: Prašau.
- M.: Ačiū... (kūkčiojimas).
- J. S.: Suprantu, kad sušiktas jausmas, bet aš – aiškumo šalininkas. Reikalas tas, kad turiu jums pasiūlymą. Jis kiek netradicinis, bet, kaip jau sakiau, manau, jums čia ne vieta.
- M.: Būkit geras, papasakokit. Padarysiu bet ką.
- J. S.: Tai gana paprasta. Mes supratome, kad palaikote glaudžius ryšius su mus dominančiais asmenimis. Tai mes, taip sakant, ir matėme, ir girdėjome. Taigi, noriu žinoti apie juos viską, noriu žinoti, kuo užsiėmėte. Ir jei galėsite man padėti, pažadu, kad išlaikysiu konfidencialumą. Jokių įrašų, prokurorų ir advokatų. Jūsų vardas niekur nebus nurodytas. Tada aš, savo ruožtu, galėsiu padėti jums.
- M.: Ar būsiu paleistas?
- J. S.: Jei sutiksime bendradarbiauti, paleisiu jus ir daugiau prie jūsų nesiartinsiu. Sudarysime sandėrį, tarp mūsų, suprantate, ką turiau omeny?
- M.: Nežinau...
- J. S.: Pagalvokite apie tai. Įvertinkite įvairius variantus. Aštuoneri ar dešimt metų Kumloje arba kelių valandų pokalbis su manimi.

M.: Gali pasidaryti keista... ir pavojinga. Patikėkit, esu daug patyręs.

J. S.: Taip, turėjau tokį įtarimą. Bet jūs nesate niekšybių dalis, jūs normalus. Jei sutiksite su mano pasiūlymu, tai turi būti asmenišką sprendimą. Niekada negalėsiu jūsų priversti bendradarbiauti. Bet galiu užtikrinti jums reikiamas garantijas.

M.: O mano vaikai?

J. S.: Aš ketinu panaudoti tai, ką sakote, tik kaip tolesnio tyrimo pagrindą, jums niekada nereikės liudyti ar būti kažkokiu būdu įvardytam. Turėsite slapyvardį Marina. Jis bus žinomas tik man. Šimtaprocentinis konfidencialumas. Jums neteks nerimauti nei dėl savęs, nei dėl vaikų. Dabar galime padaryti pertrauką. Trumpam išėsiu, tad turėsite laiko pasvarstyti.

M.: Taip, galbūt.

J. S.: Gerai. Tik nepamirškite, mažiausiai dešimt metų. Kumloje. Arba kelios valandos pokalbių su manimi.

2

Visi sėdėjo ant aksominių fotelių ir sofų, šnekučiavosi. Kelis teisininkus Emilė pažinojo iš anksčiau: su kai kuriais kartu mokėsi, kitus sutiko advokatų asociacijos kursuose, vienas netgi buvo jos kolega biure.

Tačiau už mandagių frazių slypėjo įtampa. Nieko keisto – vienas po kito jie buvo kviečiami pas egzaminuotojus ir recenzentus. Jie turėjo palikti savo mobiliuosius telefonus plastikiniuose maišeliuose ant stalo koridoriaus pradžioje. Vieninteliai leistini daiktai buvo popierius, rašiklis ir aplankai su advokatų etikos kodeksu ir drausmės komisijos nutartimis.

Atėjo ir jos valanda – netrukus turėjo pakviesti į egzaminą. Egzaminą žodžiu, kuris turėjo lemti, ar ji galės būti advokate, ar ne. Visi mokslai iki šio momento buvo daugiau ar mažiau kelionė link tikslo. Dvylika metų pagrindinėje mokykloje ir gimnazijoje, paskui mokslo metai Paryžiuje, kur ji, kaip žinia, daugiausia linksminosi Bastilijos apylinkėse, bet kartu išmoko laisvai kalbėti prancūziškai. Paskui treji su puse metų teisės studijų bakalauro laipsniui įgyti. Ir galiausiai – daugiau nei treji metai advokato padėjėjos darbo Leono advokatų kontoroje. Tuo pat metu ji išklausė advokatų asociacijos etikos ir profesinių reguliavimų kursus. Kartu surinko visus kontaktus rekomendacijoms, kokių galėtų prireikti. Buvo ne visai taip pat, kaip ieškant paprasto darbo, kai pateiki dviejų mėgstamiausių vadovų kontaktus. Švedijos advokatų asociacija norėjo visų oponuojančių juristų ir teisėjų, kuriuos teko sutikti per visą karjerą, vardų ir adresų

bei ataskaitų dėl susitikimų aplinkybių. Emilės atveju, dokumentų apimtis, aišku, nebuvo tokia jau didelė, bylose, kuriose ji dalyvavo, pagrindinis praktiškai visada būdavo partneris. Susidarė kiek daugiau nei dvidešimt žmonių. Su visais turėjo susisiekti asociacija ir visi turėjo pasakyti, ar ji, jų nuomone, verta įžengti į šitą šventovę.

Ir štai ši diena – baigiamasis egzaminas. Jei susitvarkytų su šituo, liktų tik formalumai. Tuomet netrukus galėtų tituluoti save advokate.

– Emilė Janson, – pasigirdo balsas iš koridoriaus.

Atėjo jos eilė.

Egzaminuotojas įteikė paprastą A4 formato lapą su tekstu. Dabar ji turėjo dvidešimt minučių apsvarstyti klausimams ir pasiruošti egzaminuotojo apklausai. Emilė įėjo į atskirą kambarį žaliais tapetais, jame buvo tik ažuolinis stalas ir kėdė. Ant sienos kabėjo graviūra, vaizduojanti kažkokį seną teismo procesą. Akimis permetė pirmąjį punktą.

A KLAUSIMAS

Apsvarstykite etinio ir profesinio pobūdžio klausimus, kurie iškyla žemiau pateiktoje ataskaitoje aprašytose situacijose.

Anglų kilmės verslininkas ponas Šefildas susisiekė su advokatų kontora ir paprašė pagalbos išgyjant nekilnojamojo turto kompleksą Geteborge.

Ponas Šefildas papasakoja advokatei Mijai Martinson, kad maždaug prieš dešimt metų jis kreipėsi pagalbos į jos advokatų kontorą. Tada partneris Sunis Stormas padėjo jam sudėtingoje byloje. Ponas Šefildas sako, kad „nuo tada jis faktiškai jaučiasi kaip kontoros klientas ir dėl to tikisi išskirtinio aptarnavimo“.

Po kelių savaitių susirašinėjimo Mija ima svarstyti, kas ponas Šefildas yra iš tikrųjų. Jam nereikėjo banko finansavimo, jis norėjo pervesti visą pirkimo skirtumą, 220 milijonų kronų, į advokatų kontoros klientų išlaidų sąskaitą. Tačiau pavedimas būtų atliktas ne iš pono Šefildo sąskaitos Didžiojoje Britanijoje, o iš įmonės, registruotos Britų Mergelių salose.

Emilė pabraukė kelis užduoties žodžius ir paėmė taisyklių sąvadą, bet greitai vėl jį padėjo. Prieš pradėdama vartyti nuostatas, turi pagalvoti pati. Nustatyti problemą. Etines spragas.

Ar kontora ir advokatas neturėtų patikrinti kliento? Paprašyti asmens tapatybės dokumento kopijos, atlikti paiešką registro duomenų bazėje? Ar tikrai poną Šefildą reikėjo laikyti lojalium klientu vien dėl to, kad jis kreipėsi kažkokiu reikalu prieš dešimt metų? Kada iš tikrųjų prasideda lojalūs santykiai su klientu? Ir kokios yra Finansų inspekcijos taisyklės dėl pinigų plovimo kontrolės?

Emilė ėmė rašyti į sąsiuvinį.

Kažkas pabeldė – laikas baigėsi. Dvidešimt minučių prabėgo greičiau, nei tikėjosi. Ji tik peržvelgė klausimus – keturias į advokatės Martinson ir pono Šefildo panašias situacijas. Visos su skirtingų sričių problemomis. Kontorų bendruomenė, darbas su liudininkais, valdybos klausimai. Nušalinimas.

Egzaminavo šešiasdešimtmetis advokatas su beveik netikroviškai tvarkingais ūsais ir recenzentė, kuri buvo gal dešimt metų jaunesnė, bet stengėsi atrodyti kaip dvidešimtmetė. Jie buvo dalykiškai apsirėngę – vyras dėvėjo tamsiai mėlyną kostiumą su kaklaraiščiu, ji – vyno raudonumo suknelę.

– Taigi, galime pradėti nuo advokatės Mijos Martinson. Kaip jai derėtų elgtis? – paklausė egzaminuotojas.

Tai buvo prieš tris savaites.

Šiandien Emilė sėdėjo kontoroje. Jai reikėtų dirbti, bet susikaupimas buvo kažkur išgaravęs. Jie galėjo susisiekti bet kada.

Suskambo telefonas.

– Labas, čia mama.

– Labas.

– Kaip laikaisi?

– Maniau, kad skambina kažkas. Šiandien sužinosiu.

– Ką turi omeny? Kažkas dėl darbo?

– Galima ir taip pasakyti. Ar išlaikiau egzaminą ir ar priimta mano paraiška. Ar tapsiu advokate.

– Kaip smagu! Sveikinu. Ar tada pakels algą?

– Juk sakau, dar negavau atsakymo. Ir algos pakėlimo greičiausiai nebus, šioje kontoroje tai neturi didelės reikšmės. Advokato statusas formaliai turi didžiausią vertę tiems, kurie dirba su baudžiamąja teise, tada jie gali būti paskirti gynėjais. Man tai turi simbolinę reikšmę. Tapsiu, taip sakant, pilnavertė.

– Na, taip, bet koku atveju, bus smagu.

Emilė suprato iš mamos balso, kad kažkas negerai.

– O kaip tau sekasi?

– Šiaip sau.

Mama ėmė kalbėti lėčiau.

– Tris dienas praktiškai nemačiau tėvo.

– Kaip anksčiau?

– Taip, kaip anksčiau. Parsivelka vidury nakties, o neseniai negrižo visą naktį. Ar negalėtum savaitgalį atvažiuoti?

– Pas jus?

– Taip, pas mus.

– Ar tada tėtis bus?

Ragelyje pasidarė tylu.

Taip atrodydavo Emilės pasaulis jai augant. Tėvo užgėrimo periodai. Ji to gerai nesuprato, kol neišsikraustė iš namų, nepradėjo mokytis universitete Stokholme ir apskritai nepradėjo mąstyti. Bet ji žinojo, koks jis gali būti. Kokia pati galėtų būti.

Negalima leisti, kad tai išaiškėtų darbe.

Emilė baigė pokalbį su mama ir ėmė tyrinėti save veidrodyje, kabančiame ant lentynos šono. Jos rusvai gelsvi plaukai buvo sušukuoti su perskyrimu šone ir užkišti už ausų. Galbūt šiandien per mažai pasidažė, geriau pagalvojus, praktiškai nė kiek, bet jos žalios akys vis tiek atrodė didelės. Jai tikrai reikėtų nuvažiuoti į Jonšiopingą. Išsiaiškinti su tėčiu. Pabandyti priversti jį suprasti, kartą ir visiems laikams.

Po valandos staiga atsivėrė durys ir įsiveržė Džosefina. Jos dalijosi kabinetu, nors Džosė buvo vyresnioji asocijuota teisininkė ir seniai turėjo gauti atskirą kabinetą. Gal tai reikėjo vertinti kaip neigiamą žinutę?

Tačiau Emilei patiko dalytis kabinetu, nors Džosė būdavo be galo egocentiška ir taukšdavo apie savo manikiūrininkę Sibilės gatvėje ar „Net a Porter“ išpardavimą turbūt septynis kartus daugiau, nei kalbėdavo apie svarbius dalykus. Dėl neaiškios priežasties ji visada tarsi įgriūdavo pro duris – kaip Krameris iš „Zainfildo“ – ir vien tai priversdavo bent kartą per dieną nusijuokti.

– Pipa, – suriaumojo ji, uždarydama duris. – Iš veido matosi, kad atsitiko kažkas gero. Skruostuose juoko duobutės, nors tu niekada nesijuoki. Ar tau paskambino?

Emilė linktelėjo. Prieš penkias minutes pagaliau sulaukė skambučio iš asociacijos kanceliarijos – jai pranešė, kad yra priimta į Švedijos advokatų asociaciją.

Dabar ji gavo titulą – kelionė baigėsi.

– Sveikinu, Pipa. Tu esi advokatė. Turime tai atšvesti taure „Bollinger“ prie vakarienės.

Džosė visada vadindavo ją Pipa, kadangi, jos manymu, Emilė buvo labai panaši į Pipą Midlton.

– Tu juk žinai, ką mano mėgstamiausias rašytojas sako: „Laimė didėja, kai ja pasidalijama“.

– Geras! Kieno mintis?

– Patiko? Tai pats įžvalgiausias pasaulio žmogus. Paulas Kueljas, – Džosė sumirksėjo. Tada pradėjo pasakoti apie visas perskaitytas to dėdės knygas ir kaip jos pakeitė gyvenimą. Atrado save, išmoko priimti nesėkmes, daug geriau suvokė savo dvasinę tapatybę ir sugebėjo pakeisti savo materialistinį požiūrį į gyvenimą.

Emilė atsainiai mostelėjo į tris rankines, kabančias ant sieninio kabliuko už Džozefinos – „Céline“, „Chanel“ ir „Givenchy“.

– O kaip dėl šitų?

Džosė ranka perbraukė per „Céline“ rankinės odą, tarsi švelniai ją paglostydama.

– Tai joks materializmas, – atšovė ji. – Moteriai juk reikia kažkur nešiotis savo daiktus.

Buvo pusė aštuonių – pakeliui į „Riche“ restoraną Emilė prisidėgė cigaretę. Viduje prie porcijos midijų su bulvytėmis jau sėdėjo Džosė ir kelios kitos merginos iš biuro. Jos laukė, kol galės su ja susidaužti taurėmis.

Emilė sustojo. Suabejojo. Galbūt neturi laiko tokiems dalykams. Ji dirbo kaip beprotė. AB „Husgrens“ padalijimas: pelną nešančios dalys turėjo būti parduotos vienam kinų industriniam konglomeratui, o nuostolingos – perimtos vieno iš investicinių „EQT“ fondų.

Tai reiškia, kad tris savaites iš eilės vyks keturiolikos valandų derybos su kinais. „Airborne Logistics“ pardavimas amerikiečių industrijos milžinui reišė aštuoniolikos valandų darbo dieną, sėdint prie įmonės patikrinimo, be poilsio net sekmadieniais. Emilė kuravo kitus advokatų padėjėjus – patalpoje taip trūko oro, kad ji kas vakarą dalydavo komandai paracetamolio tabletes.

Suskambo jos telefonas. Privatus numeris.

Atsiliepė pasakydama savo vardą.

– Sveiki, čia kriminalistas Jonas Kulmanas. Ar kalbu su advokate Emile Janson?

Advokatė Emilė Janson skambėjo gerai. Tuo pat metu ji svarstė, kodėl jai skambina kriminalistas.

– Taip, teisingai, koku klausimu?

– Aš skambinu iš šeštojo Kronobergo areštinės poskyrio. Mes turime įtariamąjį, kuris reikalauja jūsų kaip savo gynėjos.

– Kaip sakote? Sulaikytas įtariamasis reikalauja manęs kaip gynėjos?

– Taip, būtent taip.

– Tokiu metu?

– Reikalauti advokato yra jo teisė. Jis pageidauja būtent jūsų. Todėl mūsų pareiga išsiaiškinti, ar imsitės šios bylos.

– Aš neužsiimu baudžiamąja teise.

– Apie tai nieko nežinau. Vienintelis man žinomas dalykas yra tas, kad įtariamasis paprašė jūsų.

– Kuo jis įtiriamas?

– Žmogžudyste. Jis įtiriamas vyro nužudymu vakar naktį Vermdėje.

– Kodėl jis reikalauja manęs?

– Bijau, kad į šį klausimą sunku atsakyti. Reikalas tas, kad jis praktiškai be sąmonės, pateko į avariją.

Emilė įtraukė paskutinį cigaretės dūmą.

Dabar ji stovėjo prie įėjimo į restoraną.

Atrodė, kad viduje sėdinčioms merginoms smagu.